

Sv. Ambróz. *Výklad vyznania viery. O sviatostiach. O tajemstvách.* Miloš Lichner – Róbert Horka (ed.). Starokresťanská knižnica 9. Trnava: Dobrá kniha, 2017, 308 s. ISBN 978-80-8191-065-4.

DAVID VOPŘADA

Jakkoli se české prostředí může pyšnit tradicí českých překladů Ambrožových děl sahající přinejmenším do dob humanismu, kdy roku 1601 Trojan Nigellus z Oskořína vydal svůj překlad Ambrožova spisu *O dobrou smrti, příležitostí, jak se dostat k překladům dalších Ambrožových děl, které by byly přístupné českému čtenáři, není mnoho. Mezi těmito spisy náleží zvláštní místo Ambrožovým mystagogickým katechezím, zvláště spisům *De mysteriis* a *De sacramentis*. V češtině je v úplnosti k dispozici pouze prvorepublikový překlad prvního ze spisů, vydaný Maurem Verzichem na pokračování v emauzském časopisu *Pax*.¹ Další úryvky obou spisů jsou dostupné v rámci druhých čtení modlitby se čtením liturgie hodin,² případně v rámci antologií.³ S ohledem na chystané vydání tří spisů *Explanatio symboli*, *De mysteriis* a *De sacramentis* je velice zajímavé vydání devátého svazku edice *Starokresťanská knižnica*, který obsahuje slovenský překlad těchto spisů společně s paralelním latinským textem. Autory překladu a úvodní studie jsou patrologové Miloš Lichner a Róbert Horka, jejichž hlavní patristickou specializací je život a dílo svatého Augustina, jenž je s Ambrožovou postavou emblematicky spjat křtem, který od Ambrože přijal. A nejen křtem: Augustin tyto či podobné katecheze na vlastní uši slyšel, když byl na Velikonoce roku 387 společně se synem Adeodatem a přítelem Alypiem v Miláně pokřtěn.*

Překladu spisů do slovenštiny předchází rozsáhlá úvodní studie nadepsaná *Svätý Ambróz a katechumenát* (s. 6–122). Následuje latinský text, slovenský překlad a komentář v podobě poznámek třech zmiňovaných Ambrožových spisů, biblický rejstřík, rejstřík starověkých autorů a sbírek a obsah. Po téměř povinném shrnutí života a pastýřské služby tohoto milánského biskupa se úvodní studie věnuje kontextu tří děl věnovaných křestní katechezi. Velmi patřičně nepomíjí, že jim předchází spis *De Abraham*, který zaznamenává podobu katecheze věnované kandidátům křtu (*competentes*) během posledních týdnů před Velikonocemi, kdy měli být pokřtěni (s. 37). Všimá si též vzájemného vztahu spisu *De sacramentis*, který zachycuje orální podobu mystagogických

¹ Kniha o tajemstvích, př. Maurus Verzich. *Pax* 12 (1937), s. 138–141, 154–156, 173–175, 187–192.

² Úryvky z Ambrožova spisu *De mysteriis* se čtou v průběhu 15. týdne v mezidobí.

³ Několik vět z obou spisů zahrnul J. J. Novák do své *Patristické čítanky* (Praha: Ústřední církevní nakladatelství 1988, s. 84–85), několik úryvků obsahuje také výbor *Svatý Ambrož a tajemství Krista* (Praha: Krystal OP 2015, s. 131–133, 135–137, 193); krátký úryvek *De sacramentis* lze nalézt také v časopise *Na hlubinu* 19 (1944–1945), s. 67–68.

katechezí, a *De mysteriis*, jenž je Ambrožovým redakčním zpracováním těchto katechezí. Vzhledem k tomu, že velká část Ambrožova díla je redakčním zpracováním homilií věnovaných jednotlivým biblickým knihám, pronášených během eucharistické bohoslužby, je proto tento vztah zajímavý pro představu původní podoby Ambrožova kázání.⁴ Právě kázání tvoří základ Ambrožovy teologické metody, jíž se autoři pečlivě věnují v další části úvodní studie (s. 38–65). Ambrožova exegetická metoda, ve značné míře použitá i v jeho mystagogických spisech, je představena velmi stručně, autoři však vskutku pečlivě a dobře analyzují filologické a stylistické otázky spojené s jednotlivými spisy, které dovolují upozornit i na důležité okolnosti jejich vzniku. Lze jedině ocenit prostor věnovaný problematice autenticity Ambrožova autorství *De sacramentis*, které autoři uznávají (s. 52–57). Na základě rozboru šesti katechezí *De sacramentis* se dokonce odvažují na základě textu určit, jaká liturgická čtení se v milánské církvi na konci 4. století užívala (s. 51–52). Mám za to, že je v tomto případě potřeba velké opatrnosti, aby nedošlo k nepatřičnému zobecňování, neboť na základě jednoho literárního svědectví lze pouze stěží s jistotou určit, zda byl tento rozvrh čtení užít pouze v roce, kdy byly tyto katecheze zaznamenány, nebo zda již mohlo docházet k fixaci čtení na určité dny. Zároveň je otázkou, zda výklad modlitby Páně v *sacr*: 6 nutně předpokládá četbu Mt 6,9nn. v sobotu velikonočního týdne, kdy byla tato katecheze pronesena – mezi křesťní či předkřesťní obřady mnoha církevních obcí tohoto období patří i předání modlitby Páně (*traditio orationis*), které obvykle předcházelo křesťním obřadům; text modlitby Páně přitom patřil podobně jako krédo, význam křtu a eucharistie mezi „svátosti“, které se kandidátům křtu a nově pokřtěným předávaly v rámci tzv. *disciplina arcani*, a výklad otčenáše v *sacr*: 6 má spíše tuto spojitost.

Další důležitá kapitola úvodní studie se věnuje rekonstrukci katechumenátu v antické církvi a zvláště v Miláně koncem 4. století, vycházející především z Ambrožových děl s popisem jednotlivých obřadů velikonoční noci, počínaje obřadem *efetha*, přes umývání nohou, typické pro Milán, až po společné první slavení eucharistie s ostatními věřícími (s. 65–104). Úvodní studie končí poměrně nečekaně kapitolkou věnovanou postavě Melchizedeche, která sice hraje v katechezích důležitou úlohu, ale čtenáři nemusí být zcela jasné, proč se rozbor mystagogických katechezí náhle uzavírá právě zde (s. 104–107). Celkově je představení Ambrože a jeho mystagogické teologie velmi zdařilé a čtenáři může posloužit jako výborné uvedení do myšlení tohoto církevního otce.

Jako čtenář, pro něž slovenština není mateřským jazykem, mohu jen těžko Lichnerův a Horkův překlad hodnotit. Považuji jej však za srozumitelný a stručně poznámky, jež doplňují text, mohou čtenáři pomoci pochopit smysl obtížnějších míst, která potřebují osvětlit jejich historicko-teologický kontext. Nejen slovenským přátelům raněkřesťanské literatury lze proto tento překlad

⁴ K tématu viz např. David Vopřada. *Planus atque suavissimus doctor*. Milánský biskup Ambrož jako kazatel. *Salve. Revue pro teologii a duchovní život* 18, 1 (2008), s. 17–32.

zásadních děl latinské patristiky a dějin teologie doporučit, ale i autorům popřát, aby ve spolupráci s dalšími, kteří se podílejí na vydávání Starokřesťanské knihovny, zdárně pokračovali v takto kvalitním zpřístupňování patristických děl současným čtenářům, kteří v nich mohou hledat povzbuzení, poučení, potravu a zdroj pro obnovu vlastního života i života celé církve.

doi: 10.14712/25363398.2018.24